

Lapszemle.

Miután folyóiratunk 2. számában a „*Neue kirchliche Zeitschrift*“¹⁾ első 5. füzetét már ismertettük, most az azóta megjelent 6. s következő füzeteket tárgyaljuk. Mindjárt a 6. füzetben Ohl prépost igen érdekes cikkben beszámol Augustinus tanáról, mely szerint a pogányok erényei fényes bűnök. E kijelentést Augustinus irataiban ugyan fel nem lehet találni, de azért jól fejezi ki az ő nézetét a természetes embernek erkölcsi cselekedeteiről, bár Ohl kimutatása szerint ő sokszor sokkal enyhébb megítélésben is részesítette a pogányok erényeit. Tanával ő azt akarta kifejezni, hogy a cselekedetek erkölcsi értéke azon érzülettől függ, melyből fakadnak. Ohl aztán kimutatja, hogy Augustinus előtt s után mikép enyhült az egyházi írók nézete a pogányok erényeiről egészen Lutherig, aki Augustinus nézetét megint magáévá tette stb. Végül vizsgálja szerzőnk a szt.-írás tanát kérdésünkben s megállapítja, hogy itt is általános az emberek bűnös elkövetésének s a megmentő kegyelem, melyre mindenkinek szüksége van. De az ujszövetség dicséretes dolgokat is tud elmondani a pogányokról. Szóval Augustinus helyes úton járt, mikor a keresztyén s az általános emberi erény közt különbséget látott, de tévedett, mikor azt hitte, hogy semmiféle emberi erénynek semmi értéke nincs isten előtt. Ugyane füzetben Ritter Pál apostolnak *πνεῦμα* tanával foglalkozik, Seeberg G. greifswaldi magántanár pedig egy eddig ismeretlen irattal foglalkozik, melyet Reitzenstein Cyprianus levelei sorában felfedezett s a „*Zeitschr. für neutestam. Wissensch. stb.*“-ben kiadott. E dolgozat a következő 7. füzetbe is áterjed. Itt Seeberg megállapítja, hogy az irat, mert a szt. írásból vett idézeteiben a Vulgatát nem használja, Hieronymus előtti időből való, a martyrium becsüléséből, hogy az üldözések utáni időből való, mikor még confessores voltak életben. Mivel Cyprianustól függ, 256 vagy 257 utáni időből valószínűleg a 4. század elejéből való s falún keletkezett. Hazája valószínűleg Afrika.

A 7. füzetben találunk ezután még egy cikket, melyben *Caspari* erlangeni tanár a liturgia épületes voltát kimutatja s *Mirbt* göttingeni tanár a német afrikai gyarmatokat s azok egyházi gondozását ismerteti. Szerző maga járt azon a földön, melyet

¹⁾ *Neue kirchliche Zeitschrift* herausgegeben v. D. Wilh. Engelhardt. Leipzig A. Deichert'sche Verlagsbuchh. Ara negyedévre 2:50 mk. = 3 K.

ismertet s így szemléletesen, alaposan tájékoztat. Igen kedves cikk veszi kezdetét még e füzetben, melyben *Zahn* erlangeni tanár az 1913-ik évben tett olaszországi utazása alkalmával tett néhány igen érdekes élményéről, megfigyelésről, számol be. A cikk a 8. füzetben ér véget.

A 9. füzet sok cikket tartalmaz. *Caspari* erlangeni magántanár arról ír, hogy ki gyűjtötte össze Ámos próféta beszédeit, *Grützmacher* erlangeni tanár pedig egy előadását közli, melyben a keresztyén erkölcsstan kivihetőségéről szól a jelen korban. Ezt ugyanis az utóbbi időben többen kétségbe vonták. Azért kimutatja a szerző, hogy a keresztyén erkölcsstan nem kivihetetlen, csak ragaszkodjunk ahhoz, hogy a mi akaratunk ne csak feljebb fejlődjék, hanem bűnbánat, áldozat s askesis által megújuljon, hogy az erkölcsiség megvalósításához a keresztyén vallást felélesszük s ennek a viszonyokra való hivatkozással való lehetlenségét ne koncedáljuk. A viszonyokban rejlő akadályok leküzdésére szükséges a keresztyén közösség, ilyenben valósítható meg a keresztyén erkölcsiség. Ezután szól még e füzetben *Steinbeck* tanár a prédikáció szövegéről, *Hoppe* az egyház hitvallásáról s az egyes gyülekezet jogáról, *Scholz* udvari főlelkész pedig az egyetemes papságról.

A 10. füzetben König bonni tanár Dahse lelkész egy cikkével foglalkozik, melyben a modern ótest. kritika Mózes 5 könyvében megkülönböztetett források ellen száll, síkra míg König a forráshypotesist védelmezi. *Peters* hannoveri lelkész azt kutatja, vajjon tanulhatunk-e valamit a racionalizmus prédikáció tanából, míg *Risch* lelkész Luther német bibliájának kitűnő ismerője adalékokat nyújt Luther bibliai nyelvének méltatásához. Világos, hogy ezek is csupa oly cikkek, melyekből sokat tanulhatunk. Miért is e folyóiratot mindig csak újból ajánlhatjuk.

A N. kirchl. Zeitschr. ismertetése után még röviden rámutatunk testvérére, a „*Theologie der Gegenwart*“ c. lapra, melynek 4. és 5. füzete van előttünk. E két füzet az egyháztörténeti irodalmat ismerteti, mely az előző évben megjelent, Még pedig *Grützmacher* Gy. heidelbergi (most münsteri) tanár ismerteti a 4. füzetben az ó- és középkori egyház történetét tárgyaló irodalmat (42. l.) Kiemelem Bardenhewer r. k. tudós és egyházi keresztyén irodalomtörténetének (2. kiadása) elismerő méltatását. Az 5. füzetben *Jordan* erlangeni tanár ismerteti az újkori egyháztörténet irodalmát, melyből Brieger Luther életrajza, Mentz német történelme a reformáció korában különösen kiemelendő. Aki az utolsó év egyháztörténeti irodalma tartalma s értéke dolgában akar röviden tájékozódni, annak a *Theologie der Gegenwartot*, mint kalauzt ajánlhatjuk.